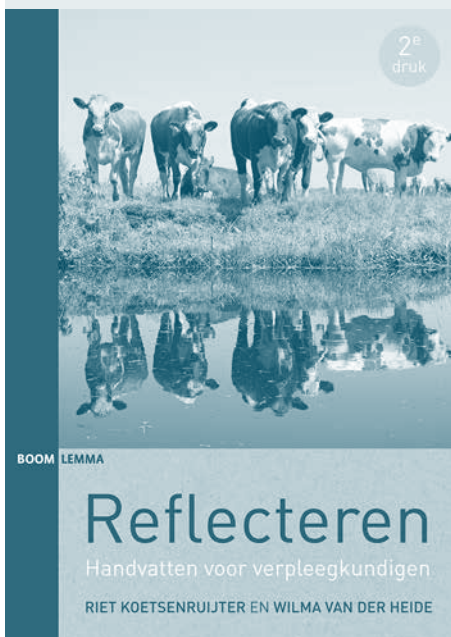

RECENSIE

**Reflecteren.
Handvatten voor
verpleegkundigen.
Riet Koetsenruijter en
Wilma van der Heide
Aantal pag. 184
Prijs: € 29,50
Uitgever: Boom|Lemma
www.boomlemma.nl
ISBN 978-94-6236-393-9
ISBN 978-94-6094-998-2 (e-book)**

‘Welke mogelijkheden zie jij in de toepassing van de paperclip? Geef binnen een minuut ten minste tien mogelijkheden.’ (Een van de vragen die wordt voorgelegd bij de introductie over de werkvorm brainstormen).

Dit (werk)boek is bedoeld voor mbo- en hbo-verpleegkundigen die werkzaam zijn in de praktijk en/of de opleiding tot verpleegkundige volgen. Het is de herziene (tweede) druk van een boek, dat zijn weg al heeft gevonden in de opleidingen tot verpleegkundigen. Aan de binnenzijde van de kaft staat een inlogcode waarmee toegang verkregen wordt tot de digitale versie van twintig werkvormen.

Reflecteren is voor verpleegkundigen een belangrijke competentie; het levert niet alleen een bijdrage aan de persoonlijke en professionele ontwikkeling,

maar ook aan de ontwikkeling van de beroepsgroep en het beroep. De auteurs willen helderheid geven over het begrip: reflecteren is geen evalueren, is niet het snel oplossen van problemen. Reflecteren gaat over het willen en kunnen kijken naar jezelf en het resultaat is een mogelijke gedragsverandering. En hoewel Kinkhorst (2010) aangehaald wordt om te bepleiten dat er een precieze definiëring gehanteerd wordt, staan er ook in dit boek meerdere definities (in verschillende hoofdstukken) en lijkt er geen keuze gemaakt te zijn. Het gedachtegoed van Benner (From novice to expert) en Schön (Reflection in - and on - action) is van belang omdat het de basis vormt voor de verdere ontwikkeling van reflectie. Bannamar voegt daar aan toe Reflection - before - action: denken voordat je gaat doen.

Reflecteren is lastig voor jonge mensen; de prefrontale cortex is nog in ontwikkeling; zij hebben behoefte aan expliciete sturing in een adequate leeromgeving. Studenten zeggen vaak: ‘Moet ik nu alweer een reflectie schrijven, alweer nadenken over mijzelf?’ Maar omdat reflecteren gezien kan worden als een vaardigheid, is het te leren. ‘Reflecteren is te leren, maar de wil om het te leren heeft alles met attitude te maken’ (pag. 56). In het huidige onderwijs wordt veel gebruik gemaakt van STARR, Kort-hagen, RET (ABC) en Kernkwaliteiten; de eerst twee worden uitgebreid beschreven, de laatste twee als werkvorm aangeboden. Het zo volledig mogelijk willen zijn leidt tot een hoeveelheid informatie die zich lastig in hoofdstukken laat indelen; waarom STARR in het hoofdstuk ‘wat is reflectie’ en niet bij ‘modellen en methoden’; de plaats van intervisie; de verhouding tussen de hoofdstukken. Uitgebreide aandacht wordt besteed aan ethische reflectie; een hoofdstuk met een heldere structuur, waarin allereerst aandacht besteed wordt aan begrippen als moraal / moreel probleem, normen, waarden, belangen en ethiek. Daarna volgt een casus die geheel methodisch wordt uitgewerkt met behulp van ‘Stappenplan bij morele problemen’. Een aanrader voor docenten en studenten.

Er worden twintig werkvormen voor reflectie beschreven, die gebruikt kunnen worden voor de ontwikkeling van zelfkennis, zelfinzicht en motivatie (zoals kernkwaliteiten, autobiografische reflectie, levensloop); basisvaardigheden (zoals brainstormen, ABC-methode, mindmappen en metafoor) en reflectie (dilemma, creatief denken, schrijven). En deze werkvormen worden ook digitaal aangeboden. In het boek wordt iedere werkvorm ingeleid met een casus, digitaal met een humoristisch filmpje, dat studenten zeker zal aanspreken. De opdracht die dan (digitaal) volgt is duidelijk beschreven en goed uitvoerbaar.

Na activering van de toegangscode is de toegang twee jaar geldig. Die tijdsduur verbaast; zowel de mbo- als hbo-opleiding tot verpleegkundige duurt 4 jaar en dit boek is zeker gedurende 4 jaar bruikbaar. Want studenten zijn veelal pas in de laatste jaren van de opleiding bezig met intervisie of hebben werkvormen nodig om workshops te geven of jongerejaars te begeleiden.

Een bruikbaar boek voor zowel het mbo als het hbo.

*Joke van der Meer
Redacteur Onderwijs en gezondheidszorg*